

Літературна критика

Ганна Лобановська

СПВЕЦЬ СТИХІЙ КОХАННЯ (Сторінки поезії Ігоря Павлюка)*

Коли львівський літератор Олександр Гордон уклав антологію “Позадесятники”¹, він, безперечно, мав рацію, використовуючи префікс “поза-”, бо всі ці спроби побудувати якусь спеціальну схему розвитку новітньої української літератури за хронологічними показниками не мають нічого спільного з тим, як вона розвивається насправді². Антологія “Позадесятники” об’єднала шістьох поетів (харків’янина І.Бондаря-Терещенка, запоріжчанина П.Вольвача, львів’ян О.Гордона та І.Павлюка, мешканця Івано-Франківська С.Процюка та В.Слапчука з Луцька) — творчість кожного являє собою взірць власного авторського стилю та певного філософського досвіду.

Постать Ігоря Павлюка — найромантичніша з цієї когорти. Критиками неодноразово зазначалося, що “Павлюк іде в руслі традиційної лірики. Своїми учителями він називає Байрона, Лермонтова, Єсеніна”³. “Шосте відчуття, мандрівний авантюризм і лицарство Гумільова, рязанські квіти поезій Єсеніна, поетичне чаклунство Лесі Українки та казкова природа рідної Волині — такі основні складові творчої концепції І.Павлюка”⁴.

На мою думку, багато рис зближує поезію Ігоря Павлюка з лірикою Сергія Єсеніна, який все життя оспівував краєвиди рідної Рязанщини та коханих жінок: “Ми свого іще не відлюбили, / Час іще своє не відспівав. / Тулить вечір голубині крила / До очей — зелених, як трава”. Тема Батьківщини для Павлюка — одна з провідних, а розкриває її поет не лише в пейзажно-ліричному настрої:

Тихо. Дуже тихо в Україні.	То пісні прощально-солов’їні,
Тільки серед ночі де-не-де	То зелене яблуко впаде.

Найчастіше І.Павлюк оспівує Україну в епічних формах, яскравим прикладом чого є цикл-поема “Степ”: “Чи ж ми іще достойні тих степів — / Важких — як море, справжніх, / неколгоспних, / Куди ще жоден вікінг не ступив...”. А ось відверта оцінка сучасного ставлення до патріотизму, з якої розпочинається “Смерть золотого міту (Американський щоденник)”: “Стало зовсім не модно / Любити свою батьківщину. / Запах ладану з грішми змішався. І так живем”. Або там само:

Ігор Павлюк
Шарж О.Ноги

* У статті аналізуються книжки: *Павлюк І. Стихія: Любовна лірика*. — Т., 2002. — 144 с.; *Павлюк І. Чоловіче ворожіння*. — Л., 2002. — 144 с.

¹ Див.: *Позадесятники: Поетична антологія*. — Л., 1999. — 116 с. *Позадесятники* — 2: Поетична антологія. — Л., 2000. — 88 с.

² До речі, термін “позадесятники” запропонували Б. Смоляк та Б. Чепурко в 1997 році. Див.: *Соловей О. Феномен позадесятництва, або шестеро поза каноном // Позадесятники* — 2: Поетична антологія. — С. 76.

³ Цит. за: *Моторнюк І. Душа у скляній корчмі // Літ. Україна*. — 1998. — 5 листоп.

⁴ *Гордон О. Останній волинський романтик ХХ сторіччя // Позадесятники* — 2: Поетична антологія. — С. 43.

І бабуся-повстанка в бабусиній вишиванці
На чутливе “Спасибі” відтінює вам “Ок’ей!”
Москалів проклинає і стильно боїться Бога.
Наче воду, цілує, заплющивши очі,
Прапор батьківщинний свій.

Причащає — прочищує душу піснями,
Немов дорогу,
Та купує для вічності місце
В чиказькій простій траві...

Отже, як підбиває підсумок творчому доробкові І.Павлюка М.Жулинський, “алергія на вічність” — щирий нігілізм самокритичної генерації, як і те, що про патріотичне Ігор Павлюк пише без іронії...”.

Любовна лірика І. Павлюка — це одвічна тема його життя, це кисень, що всякчас підживлює його легені. Павлюк оспівує любов в усіх можливих її проявах, наповнюючи кожен рядок невмирущою силою молодості та надією:

Я тебе люблю таємно й тихо —
Як Господь любити дозволя.

Сходить Місяць, падають горіхи
На розкриті книги журавлят.

(“Таємна любов”)

Проте любовна лірика Павлюка не є оптимістичною (бо, зрозуміло, у світовій літературній традиції щасливе кохання зустрічається частіше в казках або в штучному соцреалістичному каноні, який, звісно, відтворювали за спеціальними вказівками партійних ідеологів), у ній панує смиренний настрій людини, яка ніби пливе за течією, але робить усе, що в її силах, щоб зберегти тую любов:

Як зірки, байдуже ми блукаємо.
Дощ старий печаль свою снує,
Що не зберегли, те обміняємо,
Доки кожен дума про своє.

І я уже дозрів до самоти.
Морозами обпікся, лободою.
Я зрозумів, куди не треба йти.
Я розділив журбу свою надвоє.

Збірка любовної лірики “Стихія” складається з декількох циклів. Як у Єсеніна “Перські мотиви” — у Павлюка присутній цикл “Зі скляної корчми (За індійськими мотивами)”, який, своєю чергою, перегукується де-не-де навіть із рубайями Омара Хайяма:

Хто розбирався в жінках і винах,
Тому проститься убитий день.

У цьому світі одна провина
Й одна заслуга —
Любить людей.

Проте пошук “індійських мотивів” серед українських сіл “зелених, під грушею”, під вітром, “як Байда — голим”, “доки Індії індиго під небом є / І степи з ковилою суть” свідчить про наявність внутрішньої “Індії” Павлюка, в цьому вчувається авантюрний настрій шукача пригод: “А волосся твоє — мов горить вино. / Чао-Прая веде до Лети. / Щоби знати життя, треба йти на дно — / Там, де грішники і поети”. Це вже суто “війонівський” настрій. Але І.Павлюк, до якого куточка світу не закидала б його доля, завжди лишається вірним сином України (і це без будь-якої іронії): “Я в Грузії співав / про небо і Дніпро”. Або: “Ліпше бульбу з лушпайки їсти там, де народжений, / вдома, / Ніж втікати від себе в простір... / Вже ліпше — в час” (“Американський щоденник”).

“Єсенінський” голос найвідчутніше відлунює в таких-от рядках:

Знову я схилився на березу,
Білий світ хитається в очах.
Двадцять три мої тутешніх весни
Бачу на далеких берегах.

Простою під зорями, поплачу,
Якось по дитячому, за всіх.
Про село, про ніч святу й собачу
І про рідну юність без доріг.

Шурхит вітру в ясеновім листі.
Стигне поле. Річка не тече.

П’яний лірик вмер в чужому місті:
Вічний хлопець більше не пече.

В Ігоря Павлюка, незважаючи на його ще достатньо молодий вік (йому 36 років), багатий життєвий досвід. Він із тих, хто майже з дитинства “робив себе” сам. Бо звідки ж у хлопця з села Ужова Рожищенського району на Волині такий хист не лише до літературних “забаганок”, а й до серйозної наукової праці: після закінчення факультету журналістики Львівського університету І.Павлюк

Слово і Час. 2003. №11

підготував історико-бібліографічне дослідження “Українські часописи Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя 1917–1939 рр.”, написав монографію “Митець – Влада – Преса: історико-типологічний аналіз” (1997), а на початку 1999 р. був відправлений у творче відрядження до Нью-Йорка, де писав наукову книжку, паралельно працюючи офіціантом, а його скептичні й водночас сумні настрої, породжені спостереженням за “американським стилем життя”, оформилися у вигляді поеми-верлібру “Смерть золотого міту (Американський щоденник)”, яку ми вже згадували вище, але слід перегорнути ще:

Я ж злякався Нью-Йорка.	Так десь Барка живе –
Тепер його стало шкода.	Чи в гнізді, чи в човні, чи в сонці,
Так, як шкода усіх і усього,	чи на криках гори, чорнокрилий полин де є,
Бо все мине.	Він боїться себе? Чи вовків, чи людей, чи стронцію?
Так минають століття, діди і роди.	Він – мовчання чиєсь...
Так стара індіанка стрічала, проста, мене.	
А кругом – голий бізнес: порожньо-стара солома	
і провалля, в яке спішимо, наче гонять нас...	

Руйнація міфу робиться зсередини – підсвідомо, на інтуїтивному рівні поет відчуває:

...Вже й міту немає.	Врешті – не ми в америках,
Для тих, що створили міт.	Лиш америки в нас.
Що Америка світом керує,	Я вернусь в Україну.
Що тут є золото...	В початок усе вертає.
– Thank you!	Там я буду бідніший на чорта,
– Fuck you... – у відповідь.	Багатший на себе, бо...
Тут – “подлеци всех стран”.	Там болючіший час.
Чужина ж тільки простір має.	
Чужина – то усе, чого не торкнувся Бог.	

Хіба тут потрібні коментарі? Здається, цей досвід життя на чужині багато чого навчив поета, а саме: він збагнув, що нема ніякої іншої волі, крім усвідомлення волі внутрішньої, нема ніякої іншої правди, ніж власна, та, що носитимеш у собі змалечку.

І вже після випробування Америкою, можливо, шукаючи нового “змісту” на перетині скіфо-арійських шляхів, І.Павлюк створює цикл-поему “Степ”, наскрізь пройняту внутрішнім діалогом Автора з архетипними постатями Будди, Мамає, кам’яної баби:

В таких степах і Будда, і той Мамай	Про те, що буде, і чого нема, –
Насидяться, надумують по вінця	В яку глибинь, в які вітри не кинься.

Часом поет використовує чітко римовані форми, але здебільшого звертається до багатострофної ліро-епічної розповіді від імені ліричного героя, якому притаманна якась первісна філософська “жилка”, народжена повільним спогляданням за бігом життя: “А життя йде швидше, аніж час, / Важко прикладаючись до щастя / В тих світах, де вже немає нас, / І у тих, де всім побути вдасться”.

Ігор Павлюк надзвичайно плідний поезієтворець – лише за останні три роки видав декілька збірок: “Алергія на вічність” (Л.: Каменярь, 1999), “Стихія. Любовна лірика” (Т.: Джура, 2002), “Чоловіче ворожіння” (Л.: Сполон, 2002), прозу “Біографія племені дерева поетів” (Л.: Сполон, 2003) та п’єсу для дітей “Літаючий козак” (Л.: Добра справа, 2003), не враховуючи публікацій у періодиці, антологіях та колективних збірках; і це той щасливий випадок, коли кількість не превалює над якістю.

Переважно його творчість посідає “нішу” традиціоналістського напрямку. Проте, здається, саме зараз дуже вчасно читати його поезію, бо після постмодерністських іграшок надто мало лишилося справжнього, “не замацаного” всепроникним цинізмом. Саме нині слід вертати до уроків поезії “шістдесятників”, які, на жаль, останні 20 років ми безглуздо відкидали, так і не спромігшись спочатку добре їх засвоїти.